

Юлія ОЛІЙНИК

викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна

СУЧАСНИЙ КОНЦЕПТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА КОЖНОГО НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

При підготовці цієї тези доповіді взято за мету з'ясувати сучасний концепт права кожного на професійну правничу допомогу. Із внесенням змін до Основного Закону Української держави стаття 59 набула такого змісту: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав», а ч. 2 цієї статті законодавцем була виключена; а у статті 131⁻² Конституції України суб'єкт законотворчості вперше закріпив положення про:

- а) професійну правничу допомогу в Україні, для надання якої в державі діє адвокатура (ч. 1 ст. 131⁻²);
- б) гарантії незалежності адвокатури (ч. 2 ст. 131⁻²);
- в) засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні, які визначаються законом (ч. 3 ст. 131⁻²);
- г) представництво іншої особи в суді, а також про захист її від кримінального обвинувачення, що їх здійснює виключно адвокат (ч. 4 ст. 131⁻²) [1].

Нові терміно-поняття «правнича допомога», «професійна правнича допомога» відображені у ст. 16 Цивільного процесуального кодексу України під назвою «Правнича допомога»:

1. учасники справи мають право на користування правничою допомогою (п.1 ст.16);
2. представництво у суді є видом правничої допомоги (професійною правничою допомогою), яка здійснюється виключно адвокатом, крім випадків, встановлених законом (п. 2 цієї ж статті);
3. надання безоплатної правничої допомоги відбувається у порядку, встановленому законом, що регулює надання такої правничої допомоги (п.3 ст.16) [2].

З вищезазначеними приписами перекликаються й положення ст. 15 «Правнича допомога» Господарського процесуального кодексу України, де:

- у п. 1 суб'єкт законотворчості зазначає, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою;
- п. 2 встановлює, що представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича

допомога), крім випадків, встановлених законом [3].

Для з'ясування сучасного концепту поняття «право кожного на професійну правничу допомогу» необхідно звернутись до інтерпретації слів, що утворюють це словосполучення. Розпочнемо зі словосполучення «право кожного». Наголошуємо, що розглядаючи ті чи інші права людини, науковці досліджують їх у суб'єктивному та об'єктивному значенні. Ми розглядаємо досліджувану можливість саме як суб'єктивне право, яке є правомочністю у конкретних правовідносинах («право-поведінка»), тобто воно являє собою можливість позитивної поведінки самого уповноваженого (його ще називають «право на власні дії») [4, с. 21]. Однією із таких можливостей людини і є право кожного на професійну правничу допомогу.

Заміна конституційного терміна «правова допомога» на новий «правнича допомога» обґрунтовується у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». В ній указується, що такий підхід обумовлений стандартами української мови – прикметник, застосовуваний для позначення відповідного виду допомоги, походить від іменника, що позначає саму професію особи, яка надає таку допомогу. Іменником для позначення особи, яка надає послуги у сфері права (у юридичній сфері), є слово «правник». Акцентується, що професійну правничу допомогу надають саме особи, які належать до правничої професії [5].

Узагальнення вищенаведених значень слів відносно права кожного на професійну правничу допомогу дозволяє зробити такий умовивід про смислове навантаження словосполучення «професійна правнича допомога»: це багатоаспектне соціальне явище, важливими складовими якого є діяльність професійно підготовлених юристів (правників) (осіб, поєднаних за професійною ознакою); аналізоване терміно-поняття пов'язане не тільки з правовими нормами, але й їх практичним застосуванням; зводиться професійна правнича допомога до підтримки, сприяння, захисту, порятунку тих осіб, які цього потребують.

Здійснений аналіз доктринальних джерел за темою дослідження свідчить про те, що у вітчизняній правничій науці мали місце поодинокі спроби сформулювати дефініцію поняття «право на професійну правничу допомогу». Так, автори вищезгадуваної пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» зазначають, що це гарантована Основним Законом держави можливість особи отримати високоякісні правничі послуги, які може забезпечити лише професійний адвокат (а не особи, які належать до правничої професії, на яких автори записки указували вище), котрий пройшов спеціальну підготовку. Хоча у наступній тезі пояснювальної записки зазначається, що така запропонована формула не заперечує права на правничу допомогу загалом, у тому числі й безоплатну, яку можуть надавати й інші, крім професійних адвокатів, фахівці-правники [5].

Дослідник Є. Ананьєв окремо не приділяє уваги визначенню змісту поняття «право кожного на професійну правничу допомогу», однак при висвітленні питань надання юридичної допомоги досліджує такий його складник як «правнича допомога». Цей феномен автор визначає у такий спосіб: це професійна діяльність юристів, яка гарантована ч. 1 ст. 15 ЦПК України та ч. 1 ст. 16 ГПК України як можливий об'єкт користування учасника цивільної/господарської справи.

Заслуговує на увагу вченого, який для уникнення двозначності у словосполученні «професійна правнича допомога» пропонує слово «професійна» замінити на «адвокатська» і в такому випадку, на думку правника, терміно-поняття «адвокатська правнича допомога» відповідатиме своєму змісту [6].

Вищезазначене дає підстави для виокремлення суттєвих ознак поняття «право кожного на професійну правничу допомогу»:

- 1) це міра можливої поведінки суб'єкта;
- 2) реалізується в межах правовідносин;
- 3) здійснюється в інтересах особи що потребує такої допомоги з метою здійснення її захисту, представництва та надання інших видів допомоги;
- 4) забезпечується юридичним обов'язком фізичної особи, яка здобула необхідні теоретичні знання і практичні навички у сфері правотлумачення, правореалізації та правового захисту;
- 5) це можливість, що гарантована державою.

Вказані ознаки надають можливість визначити «право кожного на професійну правничу допомогу» як передбачену нормами національного законодавства та гарантовану державою міру можливої поведінки суб'єкта правовідносин, який потребує захисту, представництва та надання інших видів допомоги, яка забезпечується юридичним обов'язком особи, що здобула необхідні теоретичні знання і практичні навички у сфері правотлумачення, правореалізації й правового захисту.

---

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс, 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/print>.

3. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс, 6 листопада 1991 року № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/print>.

4. Боняк В.О., Коломоєць Ю.О. Конституційне право на страйк в Україні: теоретичний і прикладний аспекти : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра, 2017. с. 175.

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» <https://ips.ligazakon.net/document/gh2pw00b?an=4>.

6. Ананьєв Є. Юридична допомога. Правнича чи правова? <http://www.pravozahist.com/index.php/2017-08-22-11-59-10/71-yuridichna-dopomoga-pravnichna-chi-pravova/>.